

Trafikutskottets yttrande

1984/85: 1 y

över proposition 1984/85: 32 om riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet m. m. jämte motioner

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har berett trafikutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1984/85: 32 om riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet m. m. jämte de med anledning av propositionen väckta motionerna 1984/85: 93 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), 1984/85: 94 av Lars Werner m. fl. (vpk), 1984/85: 95 av Karin Söder m. fl. (c) och 1984/85: 96 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m).

Trafikutskottet får med anledning härav anföra följande.

Ett område inom trafikutskottets beredningsområde, där förekomsten av ekonomisk brottslighet har uppmärksammats i olika sammanhang, är den yrkesmässiga trafiken.

Bestämmelser om yrkesmässig trafik finns i yrkestrafiklagen (1979: 559), YTL, och i yrkestrafikförordningen (1979: 871), YTF. Föreskrifter i frågor som anges i YTL och YTF beslutas av transportrådet.

Yrkesmässig trafik definieras i YTL som trafik, i vilken personbil, lastbil eller buss med förare ställs till allmänhetens förfogande mot ersättning för transport av personer eller gods. YTL och YTF gäller inte för alla transporter av nu angivet slag. Vissa undantag är angivna i YTF.

YTL skiljer när det gäller godstransporter mellan linjetrafik och beställningstrafik (omfattande främst åkerier) samt när det gäller persontransporter mellan beställningstrafik med tyngre fordon (främst bussar), beställningstrafik med lättare fordon (främst taxibilar), turisttrafik och linjetrafik.

Yrkesmässig trafik som omfattas av YTL får endast drivas efter tillstånd. Trafiktillstånd för linjetrafik som rör mer än ett län meddelas av transportrådet. I övrigt meddelas trafiktillstånd av länsstyrelse. De myndigheter som ger trafiktillstånd skall enligt YTL genom tillståndsprövning, en fortlöpande tillsyn och andra lämpliga åtgärder verka för att en tillfredsställande trafikförsörjning uppnås och att kraven på säkerhet och arbetsmiljö uppfylls. Trafiktillstånd får endast ges till den som med hänsyn till yrkeskunnande, personliga och ekonomiska förhållanden samt andra omständigheter av betydelse bedöms vara lämplig att driva verksamheten. Hos aktiebolag och andra juridiska personer gäller kraven i fråga om yrkeskunnande och andra personliga förhållanden den eller dem som skall ha ansvaret för trafikutövningen. Kan på grund av uppkomna missförhål-

landen tillståndshavaren inte anses lämplig att fortsätta verksamheten skall trafiktillståndet återkallas eller tillståndshavaren tilldelas en varning.

I proposition 1981/82: 78 om vissa yrkestrafikfrågor riktades uppmärksamhet på olagligheter som enligt uppgift förekom inom den yrkesmässiga trafiken, såsom olaga yrkesmässig trafik (s. k. svartåkning), underlåtenhet att betala skatter och avgifter samt överträdelser av t.ex. arbetstids-, fordons- och vägtrafikbestämmelser. I propositionen redovisades insatser för att komma till rätta med missförhållandena. På förslag i propositionen fattade riksdagen (TU 1981/82: 30, rskr 1981/82: 302) beslut om vissa åtgärder mot missförhållandena.

I proposition 1983/84: 65 om vissa yrkestrafikfrågor m.m. lämnades bl. a. en redogörelse för det fortsatta arbetet mot olagligheter inom yrkestrafiken. På förslag i propositionen beslutade riksdagen (TU 1983/84: 11, rskr 1983/84: 140) bl. a. vissa ändringar i bestämmelserna i YTL om återkallelse av trafiktillstånd och varning av tillståndshavare, varigenom det klarlades att dessa åtgärder kan ifrågakomma oavsett om ett åsidosättande av regler avser de särskilda reglerna för trafikutövare eller de regler som gäller för alla företagare.

Den yrkesmässiga trafiken omnämns i den remitterade propositionen (s. 44 och 45) i en redovisning av områden, inom vilka genomförts lagändringar av betydelse för att motverka ekonomiska brott.

I det remitterade ärendet tas upp två frågor, vilka berör den yrkesmässiga trafiken, nämligen dels fråga om begränsning av regleringen för den yrkesmässiga trafiken m.m., dels fråga om införande av ett system med näringstillstånd. Dessa frågor behandlas i det följande. Trafikutskottet har inte funnit anledning att yttra sig över vad som i övrigt behandlas i det remitterade ärendet.

Begränsning av regleringen för den yrkesmässiga trafiken m.m.

Som grund för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet skall enligt propositionen tjäna den lagstiftning och den reglering på olika områden som f. n. finns. En strävan skall emellertid vara att förbättra efterlevnaden av gällande regler. Samtidigt skall enligt propositionen ökad tonvikt läggas på förebyggande åtgärder.

Stark kritik mot den nuvarande regleringen m.m. på olika områden framförs i två motioner.

I motion 1984/85: 93 (fp) anförs bl. a. att en väsentlig åtgärd för att förebygga brott är att avskaffa lagar och regler, vilka "gör" människor till brottslingar. Ju fler restriktioner som införs, desto fler tillfällen skapas enligt motionärerna att människor blir lagbrytare. Som exempel på lagar som inte fyller sitt syfte nämns i motionen lagstiftningen för yrkestrafiken. Riksrevisionsverket har enligt motionärerna konstaterat att denna lagstift-

ning inte har inneburit att den åsyftade saneringen i branschen har uppnåtts. Motionärerna begär i yrkande 3 i motionen att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna bl.a. att en ambition i arbetet med att förhindra uppkomsten av ekonomisk brottslighet måste vara att förenkla gällande regelsystem samt att avskaffa lagar och regler som inte fyller sitt syfte.

I motion 1984/85: 96 (m) framhålls bl. a. att utvecklingen av ekonomisk brottslighet inom näringsverksamhet har sin grund i att medborgarna inte kan acceptera det genomreglerade, byråkratiska kontrollsamhälle som har skapats i Sverige. Motionen – i vilken någon speciell bransch inte framhålls – utmynnar i ett yrkande om att vad som anförs i motionen skall utgöra riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet.

På förslag i proposition 1978/79: 99 om en ny trafikpolitik godkände riksdagen (TU 1978/79: 18, rskr 1978/79: 419) år 1979 allmänna riktlinjer för den statliga trafikpolitiken. Enligt dessa riktlinjer skall målet för samhällets trafikpolitik vara att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader. I propositionen framhölls bl. a. att det av samhällsekonomiska skäl är nödvändigt att en viss ramhushållning tillämpas på trafikområdet, liksom på andra samhällsområden, vilket enligt propositionen innebär att samhället måste ställa upp regler och ramar inom vilka trafikutövningen kan äga rum.

I ovannämnda proposition 1983/84: 65 om vissa yrkestrafikfrågor m. m. underströk föredragande departementschefen bl. a. att betydande samhällsekonomiska effekter uppkommer om inte reglerna för den yrkesmässiga trafiken iakttas. Han pekade därvid bl. a. på att åsidosättande av dessa regler kan leda till trafikolyckor – vilka i sin tur orsakar kostnader inom olika sektorer av samhället – kan medföra ökade kostnader för väghållarna samt kan innebära att samhällets inkomster av skatter och avgifter minskas.

De riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet m. m. som presenteras i den remitterade propositionen synes vara väl ägnade som vägledning för reformarbetet på den yrkesmässiga trafikens område och föranleder därför inte någon erinran från trafikutskottets sida.

Grund för reformarbetet när det gäller den yrkesmässiga trafiken bör enligt utskottets mening vara den nuvarande lagstiftningen och regleringen på området. Lagstiftning och reglering i fråga om den yrkesmässiga trafiken torde, som redovisats ovan, vara nödvändiga för att det år 1979 uppställda trafikpolitiska målet skall uppnås. Utskottet förutsätter dock att förenklingar i lagstiftning och regelsystem vidtas när så befinnes lämpligt och möjligt.

Med hänsyn till det anförda finner sig trafikutskottet inte kunna biträda förslag om att lagstiftningen och regleringen för den yrkesmässiga trafiken

skall avvecklas. Utskottet föreslår därför att motion 1984/85: 93 (fp) i här aktuell del (yrkande 3 delvis) samt motion 1984/85: 96 (m) i här aktuell del avstyrks.

Införande av ett system med näringstillstånd

Eko-kommissionen har i betänkandet (SOU 1984: 8) Näringstillstånd föreslagit en lag om näringstillstånd. Regeringen skall enligt lagförslaget få föreskriva att visst slag av näringsverksamhet endast får bedrivas av den som fått tillstånd (näringstillstånd). Endast ett eller flera av följande krav skall få ställas upp som villkor för näringstillstånd, nämligen krav på att sökanden (1) med avseende på laglydnad och benägenhet att fullgöra sina skyldigheter enligt skatte- och avgiftsförfattningarna är lämplig att bedriva verksamhet av angivet slag, (2) har grundläggande utbildning i skötsel av företag och (3) ställer säkerhet intill 50 000 kr. för skatter och avgifter.

Enligt eko-kommissionens bedömning bör åkerierna (verksamheten med beställningstrafik för godstransporter) inordnas i föreslaget system med näringstillstånd. En särskild utredning om förhållandena inom taxinäringen (beställningstrafik för persontransporter med lättare fordon) förordas av kommissionen.

Eko-kommissionens förslag om ett system med näringstillstånd redovisas i propositionen (s. 78–81) av statsrådet Feldt tillsammans med ett förslag om näringsförbud som näringsförbudskommittén lagt fram i sitt betänkande (SOU 1984: 59) Näringsförbud. Remissbehandlingen av detta betänkande var vid tiden för propositionens avlämnande inte avslutad. Statsrådet Feldt anför att han avser att på grundval av de båda nämnda betänkandena senare under innevarande riksmöte lägga fram förslag i syfte att öka möjligheterna till ingripanden mot de oseriösa näringsidkarna.

Frågan om införande av ett system med näringstillstånd behandlas i samtliga motioner i ärendet.

I motion 1984/85: 94 (vpk) – vari det i yrkande I begärs att riksdagen som riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet skall uttala sig för vad som anförs i motionen – framförs synpunkter, som innebär en skärpning av de av eko-kommissionen föreslagna kraven för att få näringstillstånd. I motion 1984/85: 93 (fp) begärs i yrkande I att riksdagen skall uttala att den tar avstånd från införandet av ett system med näringstillstånd. I motion 1984/85: 95 (c) föreslås som riktlinjer för arbetet med att bekämpa den ekonomiska brottsligheten bl. a. att regler inte skall införas som försvarar verksamheten för de seriösa näringsidkarna. Motinärerna påpekar i detta sammanhang att det inte hjälper med att införa näringstillstånd för att minska möjligheterna till ekonomisk brottslighet, eftersom de ekonomiska brottslingarna kommer att strunta i att söka sådant tillstånd. I motion 1984/85: 96 (m) – vilken som nämnts ovan utmynnar i ett yrkande om att vad som anförs i motionen skall utgöra riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet – framhåller

motionärerna att de bestämt motsätter sig förslag om införandet av etableringskontroll och reduktioner i den traditionella svenska näringsfriheten.

Med hänsyn till att åkerierna enligt eko-kommissionens förslag avses omfattas av ett system med näringstillstånd har trafikutskottet velat lämna redovisningen ovan för behandlingen av frågan om näringstillstånd i propositionen och motionerna. Denna fråga berör emellertid mera allmänt förutsättningarna för näringsverksamhet och ligger därmed vid sidan av trafikutskottets beredningsområde.

Trafikutskottet vill emellertid som sin mening uttala att riksdagen inte nu bör närmare gå in på frågan om införande av ett system med näringstillstånd, då beredningen inom regeringskansliet av frågorna om näringstillstånd och näringsförbud inte bör föregripas. Trafikutskottet föreslår därför att i här aktuella delar propositionen lämnas utan erinran och motionerna avstyrks.

Stockholm den 4 december 1984

På trafikutskottets vägnar

KURT HUGOSSON

Närvarande: Kurt Hugosson (s), Rolf Clarkson (m), Birger Rosqvist (s), Rune Torwald (c), Olle Östrand (s), Sven-Gösta Signell (s), Per Stenmarck (m), Gösta Andersson (c), Margit Sandéhn (s), Görel Bohlin (m), Olle Grahn (fp), Sven Henricsson (vpk), Göran Riegnell (m), Sören Lekberg (s) och Margareta Persson (s).

Avvikande meningar

1. Begränsning av regleringen för den yrkesmässiga trafiken m. m.

Rolf Clarkson (m), Per Stenmarck (m), Görel Bohlin (m), Olle Grahn (fp) och Göran Riegnell (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "På förslag" och på s. 4 slutar med "del avstyrks" bort ersättas med text av följande lydelse:

Ekonomisk brottslighet har dålig grogrund om känslan av lojalitet och samhörighet mellan näringsidkarna och samhället är stark. Näringsidkarnas känsla av lojalitet och samhörighet i förhållande till samhället stimuleras emellertid inte, om de uppfattar samhället som en byråkratisk kontrollorganisation som snärjer in dem i lagar och regleringar, som de mer eller mindre upplever som trakasserier från överhetens sida. Uppfattas inte lagar och regleringar som behövliga och meningsfulla överträds de och gör människorna till brottslingar, såsom påpekas i motion 1984/85: 93 (fp).

Arbetet mot ekonomisk brottslighet måste därför börja med att man undersöker om verkligen all den lagstiftning och alla de regleringar som

finns på olika områden inom näringsverksamheten behövs och om inte lagstiftningen och regleringarna kan avvecklas eller i varje fall begränsas.

Trafikutskottet anser för sin del att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1984/85: 93 (fp) och 1984/85: 96 (m) i här aktuella delar bör som sin mening ge regeringen till känna vad trafikutskottet anfört om begränsning av regleringar m. m.

2. Införande av ett system med näringstillstånd

Rolf Clarkson (m), Rune Torwald (c), Per Stenmarck (m), Gösta Andersson (c), Görel Bohlin (m), Olle Grahn (fp) och Göran Riegnell (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "motionerna avstyrks" bort ersättas med text av följande lydelse:

I vårt land är rätten att etablera sig som näringsidkare och att driva näring i princip fri. Dessa förhållanden har utgjort grunden för det nyföretagande och den utveckling, som ägt rum inom näringslivet i vårt land och som fört vårt land till en framstående position bland industriländerna.

Det är mot denna bakgrund mycket oroande att eko-kommissionen föreslagit att näringsfriheten skall inskränkas genom införande av ett system med näringstillstånd. Trafikutskottet instämmer i den kritik mot ett sådant system som anförs i m-, c- och fp-motionerna i det remitterade ärendet. I propositionen borde man enligt trafikutskottets mening ha tagit klart avstånd från eko-kommissionens förslag, men så har inte skett.

Nu bör emellertid riksdagen uttala att ett system, som innebär ytterligare krångel för seriösa företagare, inte bör införas i vårt land.

Trafikutskottet anser för sin del att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85: 93 (fp), 1984/85: 95 (c) och 1984/85: 96 (m) i här aktuella delar bör som sin mening ge regeringen till känna vad trafikutskottet anfört om införande av ett system med näringstillstånd.

Trafikutskottet anser vidare att motion 1984/85: 94 (vpk) i här aktuell del bör avstyrkas.